

Jumalateenistus Nõos P, 23.06.24 kell 11.00, 4. pühapäev *post Trinitatis*, võidupüha

Lektsioonid: Rm 14:13–19; Lk 13:1–5

Jutlus: Ii 35:1–8

Laulud: 357 (1–6); 350 (1–4, 5); 452 (1–2); 450B (1–2)

Ja Eliihu jätkas ning ütles: „Seda sa pead siis õigeks, nimetad oma õiguseks Jumala ees, et sa küsid: „Mis kasu mul on, mis abi on mul sellest, et ma pattu ei tee?” Ma annan sõnadega vastuse sulle ja koos sinuga su sõpradele. Tõsta oma pilk taeva poole ja vaata, pane tähele pilvi, mis on sinust kõrgemal! Kui sina pattu teed, mida sa sellega temale võiksid teha? Ja kui sinu üleastumisi on palju, mida sa nendega tema vastu võiksid korda saata? Kui sa oled õige, mida sa temale võiksid anda? Või mida olekski tal võtta sinu käest? Su ülekohus mõjutab vaid sinusugust meest ja su õiglus inimlast.

Täna on eesti rahva jaoks üks kahest aasta tähtsamast pühast, jaanilaupäev ja ühtlasi võidupüha. Teine tähtis päev aastas on muidugi jõululaupäev poole aasta kaugusel. Muidugi on aastas veel iseseisvuspäev, lipupäev ja taasiseseisvumispäev, kuid nende tähendus pole meie rahvale siiski nii sügav.

Olen tihti mõelnud, mis teeb jaani- ja jõululaupäeva meie jaoks nõnda oluliseks. Esmalt muidugi nende astronoomiline asukoht: nad mõlemad asuvad pööripäeva lähedal. Ent see on universaalne suurus, mis on ühine kõigi rahvaste jaoks. Meie rahvale on tähtsam see, et mõlemaga neist pühadest on ühendatud meie rahva minevik ja traditsioonid. Mõlema pühaga seostuvad rahvakombed. Ja oluline on siin just see, et rangelt võttes pole need püha-päevad, vaid pühade ettevalmistuspäevad: küllap on meie pärisorjadest talupoegadele olnud need pühadeõhtud tõeliseks leevenduseks raskest tööst.

Seos astronoomiaga, rahvakombestiku ja rahva ajaloo muudab need pühad eestlaste jaoks üldrahvalikuks: suure rõõmuga tähistavad neid ka need, kelle jaoks need ei seostu kirikupühadega. Ent siiski on nii jõululaupäeval kui jaanilaupäeval kindel kiriklik taust. Eriti selgelt ilmneb see muidugi jõululaupäeva puhul, mil Jeesuslapse sünni eelõhtul käivad kirikus seda tähistamas ka paljud need, kes muidu kirikust palju ei pea.

Kuid kirikupüha on ju ka jaanipäev, Ristija Johannese sünnipäev! See asjaolu jaanilaupäeva tähistavaile eestlastele tavaliselt meelde ei tule. Mõnes mõttes on see ka mõistetav, kuna Piibli järgi ongi Ristija Johannes Jeesus Kristuse kui Jumala Poja väiksem inimlik vend.

Siiski annab jaanipäevale ja paarile päevale selle ees rahvalikuma kirikliku dimensiooni seotus kiriklike surnuaiapühadega. Vaatasin, et EELK kodulehel märgitud 2024. aasta 103 surnuaiapühast meie kogudustes toimuvad pea pooled (96) ajavahemikus 22.–24. juuni. Ja kindlasti toimuks sel perioodil veel enamgi surnuaiapähi, kuid nii palju paari-kolme päeva sisse lihtsalt ei mahu!

Kui jõululaupäevaga pole otseselt seotud eestlaste poliitiline ajalugu, siis just selline lisaväärtus on omistatud jaanilaupäevale. Teatavasti saavutas Eesti armee 23. juunil 1919 Cēsise ehk, eestipäraselt, Võnnu linna all suure võidu Landeswehri üksuste üle. Vabadussõda kestis ju tegelikult edasi, kuid suurepärase võit, baltisakslaste väe kui eestlaste ajalooliste rõhujate sümboli alistamine jaanilaupäeval andis sellele päevale loogilise lisaväärtuse.

Niisiis pööripäev, rahvakombed, ajalugu, Vabadussõda ja Piibel – kõigist neist tuleks teha ja tehaksegi täna, 23. juunil ühes või teises paigas või olukorras juttu. Meie asi on aga täna siin kirikus siduda tänane pühapäevasele peajumalateenitusele sattunud jaanilaupäev Piibliga ja tänane kirikukalendri järgne jutlusetekst Iiobi raamatust sobib selleks igati.

Iiobi raamatu kontekstis pärineb meie tänane kirjakoht erilisest kohast, Eliihu kõnedest. Teatavasti on buuslane, Baarakeli poeg Eliihu Iiobi raamatus üks neljast Iiobi sõbrast, keda aga raamatu algul koos ülejäänud kolme sõbraga ei mainita. Eliihu ilmub „näitelavale“ äkitselt ja veidi salapäraselt ning tema kõneci on kolmest sõbra omast märgatavalt erinev.

Eliihu on Iiobist ja tema kolmest sõbrast noorim, kuid osutub kõige targemaks. See tarkus polegi päris inimlik: on ju meie tuntumaid usuteadlasi Uku Masing maininud, et Eliihu võtab Iiobi

raamatus tema järel kõnelema asuval Jumalal otsekui sõnad suust. Nõnda võiks siis öelda, et Iiobi neljas sõber on justkui ingel, kes sekkub õigel hetkel – siis, kui Jumal näeb, et Iiobi ja tema kolme sõbra arutlused Iiobi raske saatuse analüüsimisel hakkavad rappa kiskuma.

Eesti Vana Testamendi teadlase Urmas Nõmmiku liigenduse järgi (Iiobi raamat. Tartu Ülikool, 2013, lk 109 ja 255) pärineb meie kirjakoht Eliihu neljast kõnest kolmandast. Mida siis Eliihu seal ütleb?

Kõigepealt rõhutab Eliihu seda, et Jumal on alati inimesest kõrgemal. Ta ütleb Iiobile ja ühtlasi tema kolmele sõbrale: „Tõsta oma pilk taeva poole ja vaata, pane tähele pilvi, mis on sinust kõrgemal!“ Teame seda, et taevased jõud on meist kõrgemad, ju üldiselt väga hästi ka ise, kuid elame siiski oma meeltega enamasti vaid maapealsetes asjades.

Mäletan, et külastasin üle 30 aasta tagasi Viinis õppides sealset loodusloomuuseumi ning mõtisklesin dinosauruste luustike ja iidsete eluvormide mõjul hiljem suurlinnas jalutades selle üle, kes olen mina nende miljonite aastate lõikes: vaid üks tühine murdosake universumi hiiglaslikus kulgemises või pude tähetolmus. Milleks ma olemas olen ja kellele mind tarvis on?

Aga enamasti ma niimoodi ei mõtle ja usun, et seda ei tee tavaliselt ka teised inimesed. Me arvame, et meie olemasolul on mingi põhjus ja peame seda, kui teeme midagi õigesti või valesti, millegipärast oluliseks. Nagu oleks sellel universumi seisukohast mingit tähtsust!

Usun, et umbes sedasama tahab siin Iiobile ja tema kaaslastele ütelda ka Eliihu. Kui teeme midagi enda arvates õigesti või valesti ja arvame, et me mõjutame sellega kuidagi universumit (kui oleme agnostikud) või Jumalat (kui oleme usklikud), siis me petame ennast. Eliihu küsib ju: „Kui sina pattu teed, mida sa sellega temale [Jumalale] võiksid teha?“ Ja: „Kui sa oled õige, mida sa temale [Jumalale] võiksid anda?“ Ja Eliihu võtab kokku: „Su ülekohus mõjutab vaid sinusugust meest ja su õiglus inimlast.“

Teisisõnu, kõik meie teod, nii head kui halvad, mõjutavad vaid meiega samal planeedil Maa elavaid ja meiega oma surelikkuses sarnanevaid inimesi. Kuid ei mõjuta mitte põrmugi Jumalat!

Tänase võidupüha kontekstis mõtleme 105 aasta tagustele sündmustele ja küsime: miks algas sõda Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa, hiljem ka Saksa Landeswehri ja Rauddiviisi vahel? Sest Nõukogude Venemaa ja Saksa Keisririik olid veendunud, et neil on püha õigus omada maad, mille põlisrahvas on eestlased. Et see on neile justkui kõrgemalt poolt antud õigus: kristliku Saksamaa puhul võib-olla Jumala poolt, Nõukogude Venemaa puhul võib-olla marksistliku dialektika poolt. Kuid sellest „õigusest“ tulid vaid kannatused inimestele: paljudele sõdureile, kes Vabadussõjas kõigis vanupooltes hukkusid, samuti paljudele tsiviilisikuile.

Ka nüüd, Venemaa sõjas Ukraina vastu kõneleb Venemaa teatavasti „pühast sõjast“ mida peetakse mitte ainult Ukraina, vaid ka Lääne tsivilisatsiooni vastu. Justnagu Jumal ise sunniks seda sõda pidama ja Venemaa oleks ainult tööriist. Tegelikult on see sõda kaasa toonud ainult kohutava arvu inimohvreid ja Jumal vaatab seda võib-olla ainult pead vangutades pealt.

Ja teinegi praegu käimas olev sõda Lähis-Idas Iisraeli ja Hamasi vahel lähtub üsna sarnastest eeldustest: et kõrgemalt poolt on antud luba teist riiki või kogukonda ohvräterohkelt rünnata.

Ja siiski lõppes Vabadussõda noore Eesti Vabariigi võiduga. Meie loodame, et ka Venemaa-Ukraina sõda lõpeb peagi Ukraina võiduga ning – vähemalt mina loodan – et Iisrael suudab alistada Hamasi ja jätkata rahulikku elu. Mis andis aluse sellele, et Eesti võitis Vabadussõja, ja annab aluse lootale, et Ukraina ja Iisrael võidavad käimasolevad sõjad? Kas ühe poole sõjaline võimsus ja liitlased, kes appi tulid/tulevad?

Eliihu vastab sellesarnase vastuse peale oma kõnes meie kirjakohted edasi Ii 35:9: Rahvas „Nad [rahvas] kisendavad küll paljude rõhujate pärast, hüüavad appi vägevate käsivarre vastu, aga ükski ei küsi: „Kus on Jumal, mu Looja...?“

Seega, kui rahvad püüavad teisi rahvaid alistada ja alistatavad püüavad end kaitsta, ent teevad seda ilma Jumalat appi palumata, siis pole põhjust lootale, et lahendus tuleb inimlikele arvestustele kohane. Seepärast ma usun, et kui sõda lõpeb, vaenupooled sõlmivad rahu ja inimesed saavad rahulikult elama hakata, siis on see vaid seetõttu, et keegi on Jumala poole palunud ega ole lootnud ainuüksi omaenese jõu peale. Ja Jumal, kes inimeste sõgedust pealt vaatab, halastab enne viimset kohtupäeva.

Kui aga keegi Jumala poole ei palu, siis juhtub see, mida Eliihu oma kolmandas kõnes pärast meie kirjakohta, Ii 35:12j ütleb: „Seal nad siis kisendavad, aga tema ei vasta kurjade kõrkuse pärast. Tõesti asjata, Jumal ei kuule seda ja Kõigevägevam ei vaata sinna.“ Kui vaenu alustaja loodab agressioonis oma jõule ning vaenatu loodab oma kaitsevõimele ja liitlastele, kuid mitte Jumalale, siis ei huvita rahvaste päästmine Jumalat põrmugi. Ja ta jätab rahvad üksteist tapma.

Ent tänu Jumalale: Eesti on Vabadussõja ja sh Landeswehri sõja võitnud! Küllap meie rahvas oskas tookord Jumalat paluda nii, et Ta tuli meie eelkäijaile appi. Võib-olla tulid kellelegi meie rahva hulgast tookord meelde Jeesuse sõnad Jh 16:33: „Maailmas ahistatakse teid, aga olge julged: mina olen maailma ära võitnud.“?

Koos Jeesusega on meil lootust ka siin maailmas rahuni jõuda. Sest Püha Vaim, kes on Isast ja Pojast meie igapäevaelu juhtima tulnud, annab meile võime vaadata taeva poole ning otsida ja leida Jumalat.

Olgu meil siis meie eelkäijaile kohast usku Jumalasse, palvevaimu ja tarkust ka tänasel jaanilaupäeval ja võidupühal! Aamen.